

Socialudvalget
SOU alm. del - Bilag 211
Offentligt

Handlingsplan mod børnemishandling

Marts 2004

Handlingsplan mod børnemishandling

Forord

Jeg fremlægger hermed en handlingsplan mod børnemishandling. Børnepolitikken er et vigtigt fokusområde for hele regeringen – ikke mindst indsatsen for udsatte børn. Børn kan ikke på samme måde som voksne råbe op eller bede om hjælp, og derfor er det afgørende, at det offentlige står som garant for barnets tarv.

Nu foreligger der et arbejdsnotat fra Socialforskningsinstituttet om vores viden om vold mod børn. Jeg ønsker med handlingsplanen mod børnemishandling at følge op på konklusionerne i dette arbejdsnotat. Samtidig skal handlingsplanen ses i forlængelse af handlingsplanen om bekæmpelse af seksuelt misbrug samt indsatsen for at bryde den negative sociale arv.

Handlingsplanen og initiativerne i den sætter børnemishandling på dagsordenen i både den brede befolkning og hos fagpersoner. Budskabet i handlingsplanen er, at vi alle skal tage et ansvar for at bekæmpe mishandling af børn.

Hvad enten man som pædagog, sundhedsplejerske eller læge på sit arbejde møder et barn, man er bekymret for, eller man er en bekymret nabo eller arbejdskollega, skal man råbe op om sin bekymring. Hellere en gang for meget end en for lidt.

Det er ønsket med handlingsplanen at give nogle redskaber, der skal sikre, at disse svære sager bliver håndteret bedre. Men først og fremmest handler det om at være mere opmærksom på problemerne – og at tage skridtet og handle, når man er bekymret for et barn.

Henriette Kjær

Socialminister

Indhold

Børnemishandling sættes på dagsordenen	4
Gør noget, hvis naboen slår sit barn!	7
Fagfolk skal have øjnene med sig	10
En <i>målrettet</i> indsats	12
Forebyggelse af børnemishandling kræver samarbejde	14
Børnemishandling i en bredere sammenhæng	15

Børnemishandling sættes på dagsordenen

Hvert år er der børn i Danmark, der dør som følge af vold, og mange får alvorlige skader på krop og sind efter at være blevet mishandlet. Det er ønsket med denne handlingsplan at forbedre forebyggelsen og at skabe større opmærksomhed omkring problemet, så færre børn udsættes for voldelige overgreb.

Børnemishandling – særligt med fokus på de mindste børn

Denne handlingsplan beskæftiger sig med grov vold mod små børn begået af forældre eller andre omsorgspersoner. Alle børn har ret til omsorg og tryghed, skal behandles med respekt og må ikke udsættes for legemlig afstraffelse eller anden krænkende handling. Handlingsplanen vil sætte fokus på de allerværste tilfælde af vold samt på tilfælde af mishandling over en længere periode.

Handlingsplanen prioriterer særligt gruppen af 0-7-årige, dvs. de små børn, fordi denne gruppe er særligt sårbar, og fordi vold mod større børn ofte har en anden karakter. Blandt store børn kommer volden fx ofte fra andre børn.

Små børn udsættes ikke for vold hyppigere end større børn, men skaderne bliver langt mere alvorlige, når der er tale om små børn. De risikerer lettere at dø. Og de får lettere alvorlige mén - som fx de spædbørn, der får hjerneskader efter voldsomme rusketure. Samtidig risikerer volden mod de små børn lettere at blive overset. Jo mindre barnet er, jo sværere har barnet ved at bede om hjælp og forklare, hvad der sker.

Der skal sættes præcist ind ved at fokusere på den grove vold mod de helt små børn. Men mens målgruppen formentlig kun er toppen af isbjerget, er det forventningen, at opmærksomheden om spørgsmålet og den øgede fokus på forebyggelse vil forplante sig ned gennem systemet. Det er således målsætningen at forebygge både de sager, der resulterer i dødsfald, og de sager, hvor barnet overlever, men med alvorlige ar på krop og sind.

Det er helt generelt vigtigt at være opmærksom på børns trivsel. At barnet beskyttes mod voldelige overgreb gør det ikke alene, men det er et godt sted at starte – ligesom gode rutiner med at bemærke sig børns helbred og opførsel er helt afgørende for et velfungerende, moderne velfærdssamfund.

Omfanget af vold mod børn i Danmark

Socialministeren har på anmodning fra Folketinget bedt Socialforskningsinstituttet om at lave en gennemgang af eksisterende forskning om vold mod børn, samt en gennemgang af, hvordan sager om vold mod børn håndteres i kommunernes socialforvaltninger.

Nu foreligger arbejdsnotatet '*Vold mod børn. En undersøgelse af omfang og håndtering af fysisk vold mod børn baseret på litteraturgennemgang og interview med sagsbehandlere*'. Det fremgår af notatet, at der findes forskellige opgørelser over, hvor stort omfanget af vold mod børn er. Tallene afhænger meget af definitionen af vold.

For det første er der de helt grove tilfælde, hvor barnet dør som følge af fysisk mishandling. Her har UNICEF i publikationen '*A League Table of Child Maltreatment Deaths in Rich Nations*' fra 2003 påpeget, at det i Danmark drejer sig om 7-8 børn årligt i alderen 0-18 år.

For det andet kan man se på politiets og anklagemyndighedens tal. Ifølge Justitsministeriets offerstatistik var der således i 2002 begået voldsforbrydelser mod 132 børn i alderen 0-9 år.

For det tredje kan man se på henvendelser i sygehusvæsenet. I 2002 var der ifølge Sundhedsstyrelsen 117 børn, der henvendte sig i sygehusvæsenet med skader på grund af vold.

For det fjerde kan man se på de tilfælde, som de sociale myndigheder bliver opmærksom på, inden det når så langt som til et dødsfald. Undersøgelser peger her på, at dette drejer sig om 0,7 barn pr. 1000 børn pr. år. Heri er inkluderet børn over 7 år.

Der findes ikke undersøgelser af omfanget af vold, der fører til varig og væsentlig fysisk skade for barnet. I det hele taget er det vanskeligt at sætte præcise tal på omfanget. Socialforskningsinstituttet kan dog samlet konkludere, at der på landsplan forekommer 600 til 1000 tilfælde af fysisk børnemishandling, som kommer til de sociale myndigheders kendskab.

Men meget tyder desværre på, at det kun er en mindre del af de voldsramte børn, som de sociale myndigheder kommer i kontakt med. Undersøgelser af, hvor hyppigt sundhedsplejersker møder børn, der har været udsat for vold, angiver således, at op mod 1 % af alle spædbørn udsættes for vold. Også tal fra skadestuer indikerer, at de sociale myndigheder langt fra har kendskab til alle tilfælde af vold mod børn.

Socialforskningsinstituttet konkluderer, at der ikke er sket ændringer i omfanget af vold mod børn de sidste 10-12 år.

Hvor er problemerne?

Et tilfælde af vold mod et barn er et tilfælde for meget. Indsatsen for at forebygge vold og børnemishandling kan derfor blive bedre. Med udgangspunkt i de problemer, som Socialforskningsinstituttets arbejdsrapport fremdrager, kan peges på især to indsatsområder.

For det første peges på, at langt fra alle tilfælde af vold mod børn kommer til de sociale myndigheders kendskab. Dermed kan de sociale myndigheder ikke hjælpe børnene med at komme over den traumatiske oplevelse eller forebygge, at volden gentager sig.

Det skyldes sandsynligvis, at de voksne omkring barnet - pædagoger, læger, sundhedsplejerske, naboer m.v. - ikke har opdaget problemet. Måske fordi de ikke har været tilstrækkeligt opmærksomme på barnets signaler, måske fordi ikke ønsker at erkende, at noget så slemt som vold mod børn finder sted. Sam-

tidig kan de manglende underretninger skyldes, at de voksne foretrækker at håndtere problemet selv, uden om socialforvaltningen, eller at den voksne har en mistanke, men har vanskeligt ved at vurdere, om der er hold i den.

For det andet påpeger Socialforskningsinstituttet, at sagsbehandlerne ofte er usikre på, hvordan de skal håndtere sager omkring vold mod børn. Bla. fordi det er forholdsvis sjældent, at den enkelte sagsbehandler har en sådan sag.

Hvad siger lovgivningen?

Når man som sundhedsplejerske, læge, lærer, pædagog eller på anden måde inden for sit job, ser og møder børn og unge, har man en særlig forpligtelse til at være opmærksom på og reagere, hvis man får mistanke om, at et barn udsættes for psykisk vold eller mishandling. Disse særlige krav er beskrevet i bekendtgørelse om underretning over for kommunen efter lov om social service.

Underretningspligten

- Offentligt ansatte, privatpraktiserende læger, ansatte ved frie grundskoler og frie kostskoler, personer, der er beskæftiget med børnepasning i selvejende institutioner, puljeordninger, dagpasning med økonomisk tilskud og private pasningsordninger samt personer, der er beskæftiget ved opholdssteder, familiepleje, krisecentre og behandlingstilbud, har pligt til at underrette kommunen, når de i deres virke bliver bekendt med, at et barn eller en ung har behov for særlig støtte.
- Underretningspligten indtræder, når barnet eller den unge har vanskeligheder i forhold til de daglige omgivelser, skolen eller samfundet eller i øvrigt lever under utilfredsstillende forhold eller har behov for støtte på grund af fysisk eller psykisk nedsat funktionsevne.
- Underretningspligten indtræder, når der ikke er rimelig mulighed for gennem egen virksomhed i tide at afhjælpe vanskelighederne, herunder gennem rådgivning og vejledning af forældrene og barnet eller den unge samt gennem dialog og samarbejde eventuelt med henblik på inddragelse af kommunen.
- Der er også underretningspligt til kommunen, når man gennem sit virke får kendskab til en gravid med alvorlige misbrugsproblemer, der er af en sådan karakter, at det medfører behov for støtte på grund af sundhedsrisiko for det kommende barn.

Udover den særlige forpligtelse, der kan være knyttet til bestemte job, har vi alle et ansvar over for de børn og unge, som udsættes for vold, mishandling, vanrøgt eller anden nedværdigende behandling.

Serviceovens § 36

Den, der får kendskab til, at et barn eller en ung under 18 år fra forældrenes

side udsættes for vanrøgt eller nedværdigende behandling eller lever under forhold, der bringer dets sundhed eller udvikling i fare, har pligt til at underrette kommunen.

Forældres eventuelle brug af vold i opdragelsen af deres børn eller som led i en afstraffelsehandling udgør en strafbar handling i straffelovens forstand. I sager om vold mod mindre børn skærpes bedømmelsen af det voldelige overgrebs karakter, da barnet som offer er værgeløst og ukampdygtigt. Simpel vold som fx slag og spark begået mod mindre børn vil således meget let blive bedømt som vold af særlig farlig karakter, der kan udløse en hårdere straf.

Strafferammerne for vold

- Vold udført ved fx slag og spark kan efter straffelovens § 244 straffes med fængsel op til 3 år.
- Vold af særlig rå, brutal eller farlig karakter, fx angreb med våben eller slag med tunge redskaber, kan ifølge straffelovens § 245 straffes med fængsel i op til 6 år.
- Voldeligt overgreb, der har medført meget alvorlige skader eller i sin yderste konsekvens har medført døden, dvs. så skærpene omstændigheder, at forholdet falder ind under straffelovens § 246, kan straffes med fængsel i op til 8 år.
- Mishandling er særskilt nævnt i straffelovens § 245, hvilket betyder, at forældre, der udøver en række af voldshandlinger mod deres barn over en længere periode, vil kunne straffes med fængsel i op til 6 år.

Det skal der konkret gøres

Med denne handlingsplan sættes børnemishandling på dagsordenen med henblik på forebyggelse af problemet:

- ? Skærpe opmærksomheden hos såvel fagfolk som privatpersoner gennem kampagner, uddannelse og anden oplysningsvirksomhed, så tilfælde af børnemishandling opdages tidligt, så man kan sætte ind over for problemet.
- ? Arbejde målrettet med forebyggelse af børnemishandling i udsatte befolkningsgrupper.
- ? Arbejde på udvikling af samarbejdet mellem forskellige dele af den offentlige sektor for at sikre, at indsatsen mod børnemishandling er så effektiv som muligt.

Gør noget, hvis naboen slår sit barn!

Der skal gøres op med tabuet omkring vold i familien. Målet er at gøre op med berøringsangsten, så børn, der bliver udsat for mishandling, kan få den nødvendige hjælp. Det kræver, at der er nogen, som opdager mishandlingen, inden det er for sent.

Alle har et ansvar for at sætte en stopper for børnemishandling

Det danske samfund er på mange måder tæt vævet. I de fleste familier har begge forældre arbejde, og langt de fleste danske børn går derfor i daginstitution. Samtidig er Danmark et foreningsland, hvor både forældre og børn deltager aktivt i forskellige foreninger og fritidsaktiviteter. Endelig har vi i Danmark et velfungerende sundhedsvæsen, som følger børn fra moders mave og igennem de første leveår med jordemodersamtale, besøg fra sundhedsplejersken, vaccinationer hos den praktiserende læge osv.

Nogle forældre er mindre ressourcestærke og har derfor brug for samfundets støtte. Det kan være fordi, en af forældrene har et misbrugsproblem, der kan være tale om sygdom eller andre forhold, som betyder, at familien har kontakt til forskellige offentlige myndigheder.

Uanset om der er tale om familier med sociale problemer eller familier uden sociale problemer, har de danske børnefamilier således mange kontaktflader – både inden for og uden for den offentlige sektor. Fra naboer og arbejdskolleger til børnehavepædagogen eller sekretæren i modtagelsen på hospitalet. Alle disse kontaktflader kan være med til at få øje på børn, der bliver udsat for mishandling.

Mishandling af børn – grov vold, i yderste konsekvens med døden til følge – er ligeledes i høj grad et tabu. Børnemishandling er så grimt, at vi helst lukker øjnene for, at det sker. Derfor kan det også være svært at sætte ord på, og endnu sværere at få overleveret budskabet til socialforvaltningen.

Men det er nødvendigt at flere overvinder sig selv på dette område. Der er således behov for en holdningsændring i befolkningen, hvis der skal skabes reelle ændringer. Ingen må lukke øjnene og tro, at nogle andre tager sig af det.

? *Der iværksættes derfor en oplysningskampagne om børnemishandling.*

Formålet med kampagnen er at øge befolkningens tilbøjelighed til at underrette de sociale myndigheder, hvis de har mistanke om, at børn udsættes for vold. Kampagnen skal derfor bidrage til at skabe en holdningsændring, herunder formidle viden om underretningspligten. En underretning skal ikke betragtes som stikkeri, men som en nødvendigt hjælp til udsatte børn.

Mistanker om børnemishandling skal tages alvorligt

Det kan være grænseoverskridende at henvende sig til politi eller socialforvaltningen med mistanken om, at et barn mishandles. Selv om man med oplysningskampagner kan ændre på holdningen i befolkningen og på længere sigt gøre det mere selvfølgelig at reagere, er det stadig en alvorlig sag. Og som sådan skal oplysningerne naturligvis også behandles.

De sociale myndigheder har tavshedspligt, og de kan derfor ikke orientere den borger, der har underrettet, om mistanken viser sig at holde stik. Det kan være frustrerende at foretage en underretning og så ikke vide, hvad der sker med sagen – det kan måske ligefrem afholde nogen fra at underrette, fordi ”de gør alligevel ikke noget ved sagen”.

Det, som myndigheder *kan* og bør gøre, er at svare på alle henvendelser. Man kan ikke skrive, hvad sagen drejer sig om, eller hvad man vil gøre, men man kan tilkendegive, at henvendelsen er modtaget og læst – fx ved at gentage problemstillingen. Ligeledes kan man redegøre for proceduren for det videre forløb - at kommunen vil undersøge sagen – og klargøre, at en person, der underretter, ikke vil være part i sagen og derfor ikke vil blive orienteret om det videre forløb.

Vigtigheden af at myndighederne responderer på alle henvendelser skal understreges ved at skrive en tidsfrist for at svare på en underretning eksplicit i lovgivningen.

? *Der skal sættes en tidsfrist for kommuners pligt til at svare på henvendelser i sociale sager.*

Viden om, at man modtager et svar på en henvendelse inden for en nærmere fastsat frist, fx 6 dage, kan styrke såvel privatpersoners som fagpersoners uden for den kommunale forvaltnings villighed til at henvende sig til kommunen med en mistanke, ligesom det vil skabe opmærksomhed om håndteringen af disse sager i forvaltningen.

Rettidig omhu i undersøgelser af sager om børnemishandling

Den typiske fremgangsmåde, når en kommune modtager en underretning om børnemishandling, er, at der iværksættes en såkaldt § 38-undersøgelse. Undersøgelsen har til formål at afdække barnets forhold med henblik på at beslutte, om der skal sættes ind med forskellige former for støtte for at fremme barnets trivsel.

I forbindelse med reformen af anbringelsesområdet, som forventes vedtaget i løbet af 2004, skærpes kravene til undersøgelsen. Formålet med de skærpede krav er at sikre, at alle aspekter af barnets tilværelse – herunder også evt. mishandling – afdækkes, så den bedst mulige løsning for barnet kan findes. Tid er imidlertid en vigtig faktor, ikke mindst, hvis der er tale om, at barnet udsættes for mishandling.

? *Der skal lovgivningsmæssigt fastsættes en tidsfrist inden for hvilken kommunen skal have handlet på en underretning.*

Det foreslås således, at den såkaldte § 38-undersøgelse skal være afsluttet inden for 4 måneder efter, at en underretning har fundet sted, og kommunen har afsendt kvitteringsskrivelsen. Hermed kan man som offentligt ansat eller som privatperson være sikker på, at der sker noget relativt hurtigt i sager om mishandling af et barn.

Fagfolk skal have øjnene med sig

De relevante fagpersoners viden om børnemishandling skal styrkes – så de er opmærksomme på tegn på, at mishandling finder sted, og så de ved, hvad de skal gøre ved det.

Fagfolk skal kende børnemishandling, når de ser det

Socialforskningsinstituttet har i sin undersøgelse om vold mod børn interviewet 14 sagsbehandlere, der i gennemsnit har 12 års erfaring med børnesager. På baggrund af interviewene konkluderes bla., at sagsbehandlerne er usikre på procedurerne i sager, der handler om vold mod børn. Det hænger sammen med dels, at der opdages få sager om vold mod børn og dels, at der ikke findes retningslinier for, hvad sagsbehandlerne skal gøre.

? *Der skal derfor udarbejdes retningslinier for håndtering af sager om børnemishandling.*

Der udarbejdes en håndbog eller andet inspirationsmateriale rettet mod kommunale sagsbehandlere. Håndbogen skal være overskuelig og indeholde cases, så den bliver så praktisk anvendelig som muligt.

Socialforskningsinstituttets undersøgelse konkluderer endvidere, at de kommunale sagsbehandlere helst handler på baggrund af underretninger. Sagsbehandlerne siger således, at "mistanken burde komme fra et andet sted først". Derfor er det helt afgørende, at de faggrupper, der kommer i direkte kontakt med børnene – særligt pædagoger og sundhedspersonale – har kendskab til tegn på børnemishandling samt om deres handlemuligheder.

? *Der skal derfor tages initiativ til at sikre, at viden om symptomer på børnemishandling indgår som et element i de relevante faggruppers uddannelsesforløb.*

Det kan ske ved, at emnet beskrives i bekendtgørelser for uddannelserne og ved at udarbejde undervisningsmateriale om emnet.

? *Det skal derudover sikres, at sygehusene har relevante fremgangsmåder i sager om børnemishandling.*

Sundhedsstyrelsen vil derfor udsende en opfordring til sygehusene til, at der foretages en gennemgang af relevant praksis og retningslinjer på fx skadestuer og børneafdelinger. Gennemgangen skal sikre, at sygehusene har de optimale retningslinier og metoder i sager om børn, der har været udsat for vold.

Fagpersonernes mulighed for og pligt til at handle afgrænses som nævnt af underretningspligten og tavshedspligten. En unødigt stram fortolkning af sidstnævnte kan betyde, at fagpersoner vælger ikke at underrette de sociale myndigheder – og det kan betyde, at et barn ikke får den rette hjælp i tide.

- ? *Socialministeren har derfor netop udsendt den såkaldte dialogvejledning, som i et letforståeligt sprog vejleder om, hvad fagpersoner skal og må gøre ved mistanke om, at et barn mistrives.*

Dialogvejledningen indeholder beskrivelse af underretningspligt og tavshedspligt med konkrete eksempler. I forlængelse af udsendelsen af dialogvejledningen bliver der lavet en informationsindsats med det formål, at få udbredt kendskabet til dialogvejledningen og dens centrale budskaber. Informationsindsatsen kommer til at bestå bl.a. af seminarer, hvor deltagerne dels får mulighed for aktiv deltagelse og dialog og dels får viden om hvordan de i hverdagen kan fastholde fokus på dialogvejledningens budskaber. Derudover vil der blive udsendt en pjece som kort skal fremhæve de helt centrale budskaber om, hvad man som fagperson må og skal gøre når man står overfor et barn, der mistrives.

Mere viden, mindre berøringsangst – færre mishandlede børn

Blandt fagfolk som fx pædagoger eller læger kan der være en frygt for, at forholdet til forældrene ødelægges, hvis de "sladrer" til socialforvaltningen. Dette kan føre til, at forældrene tager deres barn ud af institutionen eller holder op med at komme hos den praktiserende læge. På den måde mister fagfolkene adgang til at hjælpe barnet.

Ligeledes skal en fagperson blot en enkelt gang opleve, at socialforvaltningen "ikke gør noget", før der er sået tvivl om nytten af at underrette.

Som sundhedsplejerske eller pædagog står man i et dilemma: Hvordan hjælper man bedst barnet? Der er en risiko for at skubbe forældrene fra sig – er det risikoen værd at underrette? Kan man tillade sig at underrette blot på baggrund af en mistanke, hvis der fx ikke er fysiske tegn på mishandling?

Det er en vanskelig faglig og etisk afvejning, der må gøres. Men lovgivningen på området er meget klar: Fagpersoner *skal* lade tvivlen komme barnet til gode og altid underrette, når de har en mistanke om, at der finder mishandling sted. *Også* selv om de ikke er sikre, og *også* selv om der er en fare for at bringe det gode forhold til forældrene i fare.

Derefter er det så socialforvaltningens ansvar at følge op på underretningen på en kvalificeret måde, så samarbejdet med forældrene så vidt muligt kan fortsætte. Det skal løbende søges sikret, bla. med initiativerne i denne handlingsplan, at socialforvaltningerne *altid* lever op til deres forpligtelse om at handle, ligesom der løbende arbejdes med kvalitets- og metodeudvikling af indsatsen på det sociale område generelt.

- ? *Der skal iværksættes en kampagne, der tilskynder fagpersoner til at underrette de sociale myndigheder, når de har mistanke om, at et barn bliver mishandlet.*

Formålet med kampagnen er at sikre, at fagpersoner opdager, når børn bliver mishandlet, og at de altid underretter de sociale myndigheder, når det er relevant. Kampagnen skal således fremme en holdningsændring til det at

underrette de sociale myndigheder, og den skal derfor indeholde informationer om, hvordan vold kan opdages samt om underretningsspligten generelt.

Viljen til at gøre op med berøringsangst hos såvel private som fagfolk er til stede. I regeringens strategi for at bryde den negative sociale arv appelleres til at gøre op med gældende holdninger og traditioner, når de står i vejen for en handlekraftig indsats. Det samme gælder i høj grad i spørgsmålet om børnemishandling.

En målrettet indsats

Der skal sættes målrettet ind for at mindske risikoen for mishandling af børn i forhold til de grupper, der i forvejen har det svært, og hvor der statistisk set er en øget risiko for, at børn udsættes for mishandling.

Gå en tur, før temperamentet koger over

Det er en stor forandring at blive forældre og skulle tage et ansvar for et lille barn. Et spædbarn eller et mindre barn i huset betyder, at rutiner og døgnrytmer forandres - man får mindre søvn, og barnet kan græde eller skribe gennem længere tid.

Disse forandringer kan give forældre en følelse af magtesløshed. Hvis barnet skriger utrøsteligt gennem længere tid, kan det blive så belastende for nogle forældre, at de - i frustration over intet at kunne gøre - tyr til vold, rusker eller på anden måde mishandler barnet. Det er de færreste forældre, der ønsker at gøre deres barn fortræd, men belastningerne kan blive så store, at desperation får dem til at "gå amok".

? *Der skal derfor iværksættes en kampagne rettet mod forældre og vordende forældre med gode råd til at tøjle desperationen i forhold til børnene.*

Kampagnens hovedindhold skal være, at vold mod børn er farligt og forbudt. Fx skal der oplyses om, hvor farligt det er at ruske spædbørn. For at støtte forældre i at undgå voldelige reaktioner, gives desuden gode råd om, hvordan man kan håndtere meget anspændte situationer, og hvor man kan få hjælp.

Gode tilbud til udsatte grupper forebygger børnemishandling

I udsatte familier oplever man måske i endnu højere grad end i andre familier, at forældreskab kan være en frustrerende oplevelse. Fx vil et barn, der er skadet af moderens alkoholmisbrug under graviditeten (såkaldt føtalt alkoholsyndrom) ofte græde meget mere end andre børn. Samtidig har moderen måske pga. sit misbrug mindre tålmodighed med barnet, end hun ellers ville have haft.

Det er derfor helt afgørende, at moderen fra graviditeten og i den første tid får støtte og vejledning, så hun kan få hjælp til at komme ud af sit misbrug og overskud til at tage sig af sit barn. Det kræver et tæt samarbejde mellem forskellige myndigheder og faggrupper at sikre udsatte gravide den rette støtte.

? *Det skal derfor sikres, at de gode erfaringer med forskellige måder og metoder i forhold til den tværfaglige indsats over for misbrugsfamilier og familier med psykiske lidelser udbredes til hele landet.*

Sundhedsstyrelsen vil derfor udsende en publikation til alle amter, der indeholder anbefalinger til sundhedsprofessionelle vedrørende svangreomsorg og børneundersøgelser til familier med misbrugsproblemer.

Børnemishandling handler også om social arv

Ifølge Socialforskningsinstituttets undersøgelse er risikoen for fysisk mishandling størst for børn, der vokser op under socialt belastede forhold.

En af grundene til, at mange udsatte forældre har vanskeligt ved at klare forældrerollen, kan være, at de ikke selv har haft forældre, der var gode til at tage sig af dem. Fx er sandsynligheden for at få en voldsdom 4 gange højere for drenge, der selv er blevet udsat for vold i deres opvækst end for andre børn.¹

Ligeledes er risikoen for destruktiv adfærd som eksempelvis narkomisbrug eller selvmord ti gange større for børn, der har været udsat for vold i deres barndom, end for andre børn.² Volden er altså både et problem her-og-nu, men også noget, disse børn bærer med sig hele livet.

Regeringen prioriterer indsatsen for at bryde den onde cirkel – den negative sociale arv – meget højt, og en af strategierne til at opnå dette er at sætte tidligt ind. Der er derfor et ønske om at styrke forældreansvaret og give udsatte forældre redskaber til at tage sig bedre af deres børn, herunder alternativer til voldelig adfærd.

? *Der skal derfor udvikles særlige forberedende forældrekurser rettet mod udsatte forældre.*

Forældreforberedelseskurser, der forbereder kommende forældre på forældrerollen, kan mindske risikoen for, at forældre i desperation griber til vold og mishandling af deres små børn. Mulige deltagere vil være forældre, som tidligere er dømt for vold, men også andre forældre, som handler voldsomt og udadreagerende, når de udsættes for belastninger. Det vil ofte være jordemoderen og/eller socialforvaltningen, der lægger mærke til, om forældrene er i den "særlige risikogruppe".

En vigtig risikofaktor for vold i familien er forældres psykiske lidelser. Risikoen for vold er fire gange risikoen i andre familier.³ Det er således vigtigt at være opmærksom på børn af psykisk syge.

? *Der er derfor med satspuljepartiernes tilslutning sat midler af til at styrke indsatsen for børn med forældre med misbrug eller psykisk sygdom.*

¹ Christoffersen, Mogens Nygaard, Brian Francis & Keith Soothill "The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology", vol. 14, No. 2, September 2003, p. 367-381.

² Socialforskningsinstituttet (2003). *Vidensopsamling om social arv*. Socialministeriet: København.

³ Socialforskningsinstituttet (2003). *Vidensopsamling om social arv*. Socialministeriet: København.

Der er afsat 80 mill. kr. over 4 år, som skal bruges til at sikre, at der tages hånd om børn af forældre, der er i behandling for misbrug eller psykiske lidelser, og til at børn af forældre i behandling for misbrug eller psykisk sygdom kan møde andre børn, der lever under lignende vilkår.

Forebyggelse af børnemishandling kræver samarbejde

Den tværfaglige indsats skal styrkes, så barrierer for samarbejde mellem eksempelvis forskellige faggrupper ikke fører til, at børn, der udsættes for mishandling, lades i stikken.

Samarbejde styrker det sociale sikkerhedsnet

Der er behov for et godt samarbejde mellem de involverede myndigheder og fagpersoner, når familier har problemer med fx misbrug eller psykiske lidelser.

Børn i familier med alkoholmisbrug er et eksempel på en særlig udsat gruppe, som har behov for en tværfaglig og tværsektoriel indsats. Indsatsen i forhold til børnene ligger således i kommunalt regi, mens behandling af den voksne misbruger er i amtets regi. Det er derfor ikke sikkert, at kommunen ser familiens og børnenes problemer.

I alkoholbehandlingssystemet er der imidlertid mulighed for at tale med både forældre og deres børn om, hvordan de voksnes misbrug påvirker børnene, ligesom det giver mulighed for at vurdere, om børnene udsættes for mishandling.

? *Derfor er der med satspuljepartiernes tilslutning, iværksat et projekt om bedre tværfaglig indsats over for børn i misbrugsfamilier.*

Projektet består i, at de enkelte amter kan søge om tilskud til finansiering af en funktion som børne-familie-sagkyndig. Denne sagkyndige skal som en af sine væsentligste opgaver skabe rutiner, der sikrer, at børn af misbrugere gennem personlige samtaler får vurderet deres behov for støtte, herunder støtte i forhold til eventuel mishandling. Samtidig skal sikres, at en eventuel videre social støtte etableres i samarbejde med de relevante instanser i amt og kommune.

Fælles indsats for politi og sociale myndigheder

Mistanke om, at et barn har været udsat for et voldeligt overgreb, kan opstå i fx barnets institution eller som følge af henvendelser til kommunen om barnet. Det kan være nyttigt for den kommunale forvaltnings vurdering og behandling af sagen og for det videre forløb af en evt. strafferetlig efterforskning og forfølgning, at kommunen og politiet på et tidligt tidspunkt kan drøfte, om der er grundlag for, at der indgives en formel anmeldelse i sagen.

Et godt samarbejde mellem socialforvaltningen og politiet kan medvirke til at sikre, at der hurtigst muligt indledes en politimæssig efterforskning i de tilfæl-

de, hvor der er grundlag for det. Dette er bla. vigtigt for at sikre en god efterforskning og de rette beviser.

Samtidig kan man - i de tilfælde, hvor det umiddelbart kan vurderes, at der ikke er formodning for et strafbart forhold - undgå at rette en mere formel mistanke om børnemishandling mod en bestemt person ved en anmeldelse til politiet. I disse tilfælde tager socialforvaltningen over og sætter ind med støtte til familien i det omfang, der er behov for.

Men samarbejdet går også den anden vej. Således kommer politiet ofte ud til eksempelvis vold i hjemmet og har da mulighed for at få et indtryk af, om børnene er i fare for at blive slået. Politiet har da en forpligtigelse til at tage hånd om børn, der er i fare for at blive udsat for vold. Ligeledes er politiet omfattet af den særlige underretningspligt for offentligt ansatte. Politiet skal derfor som andre faggrupper sørge for at underrette socialforvaltningen, så der kan blive taget hånd om børn, der har behov for hjælp.

? *Der skal sikres et godt og tidligt samarbejde mellem politi og sociale myndigheder*

Socialministeren og justitsministeren vil derfor skrive en fælles opfordring til både politiet og de sociale myndigheder. Brevet vil beskrive vigtigheden af et samarbejde, således at der kan sættes effektivt og tidligt ind. Både i de tilfælde, hvor der skal rejses tiltale, og i de tilfælde, hvor der alene er tale om behov for en social indsats.

Indsats mod børnemishandling i en bredere sammenhæng

Regeringen arbejder løbende med at udvikle og forbedre den sociale indsats for at forebygge sociale problemer, herunder børnemishandling.

Når aviserne finder de store overskrifter frem og de forfærdelige sager udpensles på forsiderne, er såvel politikere som eksperter hurtige til at kræve ændringer af lovgivning, ansvarsfordeling osv. Men det er ikke nok at reagere på enkelt-sager i pressen, når det gælder så alvorligt et emne som børnemishandling.

Opdatering af fagfolks viden, påvirkning af befolkningens holdninger, udvikling af den offentlige sektors måde at organisere sig og samarbejde er blandt de tiltag, der fokuseres på i denne handlingsplan. Men det skal også ses i en større sammenhæng.

Regeringen søger løbende at udvikle vores velfærdssamfund, så mennesker, der har behov for det, får den bedst mulige hjælp. Nogle indsatser kan skabe forandringer fra den ene dag til den anden. Men andre gange vil resultaterne først vise sig over en årrække. Når regeringen fx sætter sig det mål at bryde den negative sociale arv, så sker det hverken i dag eller i morgen. Det er et langt sejt træk, hvor udviklingen lidt ad gangen bevæges i den rigtige retning.

Indsatsen for at forebygge vold mod børn skal derfor også ses i lyset af regeringens generelle indsats for udsatte grupper, for børnefamilierne og for at skaf-

fe flere i arbejde. Forskningen viser, at volden ofte optræder i familier, der er socialt udsatte. Derfor er det også i forhold til udsatte børn vigtigt, at regeringen løbende arbejder på at udvikle et velfungerende og fleksibelt samfund med gode muligheder til alle.